

Utsjoen kunta
PI 41
99981 Utsjoki

LAUSUNTO

1.11.2022

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.mmm@gov.fi

Utsjoen kunnan lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä vuonna 2023

viite: Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö: Lausuntopyyntö hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä vuonna 2023. VN/28666/2022-MMM-1

Laissa säädettäisiin, että lohenkalastus olisi kiellettyä 1.5.2023-31.12.2023 Tenojoen vesistön lohennousualueilla.

Utsjoen kunta pitää tärkeänä Tenojoen lohikantojen suojelua ja oikeasuhtaisia lohenkalastusrajoituksia lohikantojen elpymiseksi. Toimia tarvitaan Tenon jokialueen lisäksi erityisesti Tenovuonolla, rannikkoalueella ja kauempana Pohjois-Atlantilla.

Utsjoen kunta pitää hyvänä, että kesän 2023 kalastusmääräysten valmistelu on käynnistetty hyvissä ajoin ennen tulevaa kesää. Kunta kiinnittää kuitenkin huomiota lyhyeen vain viikon lausuntoaikaan, mikä ei mahdollista aitoa kuulemistä Tenojoen kalastusrajoitusten valmistelussa erityisesti, kun rajoitetaan saamelaisten ja kalastusoikeuksien omistajien perusoikeuksien käyttöä ja toteutumista. Näin lyhyt lausuntoaika ei ole hyvän lainvalmistelun periaatteiden mukaista.

Tenojoen lohikantojen elpymiseksi tarvitaan viipymättä vastavuoroinen lohenkalastuskielto ja rajoitukset Norjan valtion alueella ja merialueella. Utsjoen kunta vetoaakin edelleen Suomen ja Norjan ministeriöihin tiiviimmän ja suunnitelmallisemman yhteistyön tarpeesta koskien toimia Tenovuonon rannikkoalueella ja Pohjois-Atlantilla Tenon lohikantojen elvyttämiseksi. Lohen kalastuksen rajoitustoimet yksin jokialueella ovat tehottomia, jos merialueen lohenpyyntiin ei puututa (ns kutuvaltioperiaate). Kyttyrälohen haittojen tehokas ehkäiseminen kuuluu myös valtioiden välisen tiiviimmän yhteistyön agendalle.

Lohikantojen tilaa tulisi pyrkiä parantamaan ennen kaikkea muiden Tenojoen vesistöissä esiintyvien kalalajien pyynnillä, ilmastonmuutoksen vaikutusten hillinnällä sekä lohien ja sen saaliseliöiden merikalastukseen puuttumalla.

Erityisesti rannikkoalueiden kasvava lohien kassikasvatus on jo tutkimustenkin mukaan erittäin suuri uhka villilohelle. Kassikasvattamoista leviää kalatauteja sekä karkulaisia, jotka risteytyvät villilohien kanssa heikentäen näin villilohien geenejä. Lisäksi kassikasvattamot ovat osasyynä villakuoreen vähenemiseen Atlantilla, koska sitä pyydetään rehukalaksi. Pikkukala on tärkein lohien, turskan ja koljan ravinto meressä ja näin ollen meren ekosysteemi muuttuu.

Utsjoen kunta esittää, että täysimääräisen lohienkalastuskiellon sijaan sallittaisiin paikallisille kalastusoikeuden haltijoille mahdollisuus harjoittaa lohienkalastusta 10 vuorokauden ajan heinäkuun alusta eteenpäin – myös vapakalastus sallien. Tämä tukisi jokisaamelaisen perinnekalastustiedon säilymistä ja siirtymistä seuraaville sukupolville. Tämä toteuttaisi myös perustuslakivaliokunnan 11.5.2022 lausunnon mukaista tavoitetta:

Maa- ja metsätalousvaliokunnan onkin perustuslakivaliokunnan mielestä vielä selvitettävä mahdollisuuksia sellaisiin toimenpiteisiin, joilla lohikantaa voitaisiin suojella ja elvyttää saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisesti oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta.

Lohiekosysteemiin liittyvä tutkimus sekä toimet vieraslaji kyttyrälohen levinneisyyden rajoittamiseksi ovat erittäin tärkeitä. Tenojoen kalastussopimuksen 15 artiklan mukaan osapuolten on käynnistettävä tarpeelliset toimet kalakantojen suojelemiseksi tarttuvilta kalasairauksilta sekä vieraslajeilta ja -kannoilta.

Valtioitten kalastusviranomaisten on varauduttava kyttyrälohen seuraavaan invaasioon kesällä 2023, jotta kesän 2021 ekokatastrofi ei toteudu. Kesällä 2021 Tenoon nousi yli 50 000 kyttyrälohta kun villilohia nousi vastaavasti 30 000 kpl. Ennusteiden mukaan kesällä 2023 Tenoon nousevien kyttyrälohien määrä moninkertaistuu.

On hyvä, että laissa mahdollistettaisiin kyttyrälohen pyynti vuonna 2023. Pyyntistä erikseen säätäminen on tarpeen, jotta kyttyrälohen kalastus on mahdollista hallitusti lohienkalastuskiellosta huolimatta. On hyvä, että kyttyrälohen voimakkaaseen nousuun kesällä 2023 on varauduttu kehittämällä sopivia pyyntimenetelmiä. On kuitenkin erittäin tärkeää, että pyyntimenetelmät ovat tehokkaita kyttyrälohelle, mutta pyyntimenetelmät estäisivät villilohien sivusaalistamisen ja nousevien villilohien vahingoittumisen.

Suomen valtion tulee puuttua Norjan suunnitelmiin asettaa Tenon alajuoksulle omalle vesialueelleen poikkipato estämään kyttyrälohen nousu Tenoon. Luonnonvarakeskuksen lohitutkijoiden näkemyksen mukaan suunniteltu poikkipato sijaitsisi sellaisella paikalla, jossa lohien nousunopeus kohti Tenon ylävirtaa on suurimmillaan eikä ko kohdassa ole lohelle luonnollista pysähtymispaikkaa. **Utsjoen kunta on tämän vuoksi erittäin huolissaan poikkipadon aiheuttamista vahingoista villilohelle sekä villilohien selviytymismahdollisuuksista jatkaa Tenolle nousua.** Tällöin villilohien kalastuksen rajoitustoimet jokialueella ovat tehottomia lohikantojen elvyttämiseksi. Poikkipatojen kykyä rajoittaa kyttyrälohikantojen kasvua ei ole pystytty tutkimuksin osoittamaan.

Utsjoen kunta pitää myös tärkeänä, että Suomen puolella on mahdollista hyödyntää kyttyrälohi Norjan lailla taloudellisesti ja kotitarpeeseen.

Lopuksi Utsjoen kunta toteaa, että lakiesityksessä on tärkeää tuoda seikkaperäisesti esille lohestuskiellon taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset Suomen ainoan saamelaisemmistöisen kunnan väestölle. Lain perusteluissa lohenkalastuskiellon taloudellisia vaikutuksia arvioidaan keskittyen vain kotitarvekalastukseen, vaikka asiasta on olemassa tutkimustietoa.

Luonnonvarakeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan Tenonjoen lohenkalastus tuo vuosittain noin 5 miljoonan euron tulot Utsjoen talousalueelle. Vuosien 2021-22 Tenon lohenkalastuksen täyskiellosta on siten seurannut Utsjoen talousalueelle yhteensä noin 10 miljoonan euron menetykset. Tulevan kesän 2023 täysimääräisen lohestuskiellon kokonaistaloudelliset vaikutukset kolmessa vuodessa yltävät jo 15 miljoonaan euroon.

Tilanne on pienen kunnan asukkaiden ja kunnan talouden kannalta kestävä. Valtio ei ole tukenut kuntaa eikä talousalueen yrityksiä tai kotitalouksia tässä äkillisessä rakennemuutoksessa. Kunta vetoaa asiassa perustuslakivaliokunnan 11.5.2022 lausuntoon:

Lisäksi valtioneuvoston on syytä selvittää, millaisilla muilla toimilla saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan voidaan tukea ja edistää kalastuksen rajoittamisesta huolimatta.

Utsjoen kunta vetoaa siten edelleen valtioneuvostoon pikaisen tukipaketin valmistelun käynnistämiseksi Tenojoen lohenkalastuskiellosta aiheutuvien merkittävien taloudellisten menetysten korvaamiseksi. Kunta ei selviä ekokatastrofista yksin.

Utsjoella 1.11.2022

Taina Pieski
Kunnanjohtaja

JAKELU:

maa- ja metsätalousministeriö, kirjaamo
pääministeri Sanna Marin
maa- ja metsätalousministeri Antti Kurvinen
valtiovarainministeri Annika Saarikko
elinkeinoministeri Mika Lintilä